

Vlaamse jongens, Duits front

RUDI MASSART
& JONATHAN TRIGG

VLAAMSE JONGENS, DUITS FRONT

De strijd aan het Oostfront in beeld

 DAVIDSFONDS
UITGEVERIJ

Dit boek is opgedragen aan
William Massart
(1960–2020)

11 Woord vooraf

15 Inleiding

24 **1** Het vertrek

34 **2** Opleiding en eedaflegging

60 **3** Reis naar het front

74 **4** In gevecht

98 **5** Vrijetijdsbesteding

110 **6** Het thuisfront

128 **7** Winter in Rusland

140 **8** De Rebellenclub

148 **9** De SS-Sturmbrigade Langemarck

160 **10** Dood in het oosten

171 Naschrift

173 Verantwoording en dankwoord

174 Aanvullende literatuur

Dode Russische soldaten lagen er op elkaar gestapeld toen we aankwamen. Ze waren bovendien met sneeuw bedekt, zodat we er ons achter konden wegsteken. Het was onmogelijk loopgraven te delven in de bevroren grond.

WOORD VOORAF

Dat macabere beeld komt van Oswald Van Ooteghem. Hij trok als jonge Vlaming naar het Oostfront en werd er officier in de Waffen-ss. Hij overleefde de strijd en werd na de oorlog onder meer senator voor de Volksunie. Van Ooteghem onderbrak in augustus 1941 zijn studie architectuur en trad toe tot het Vlaams Legioen, de groep van Vlaamse jongens die vrijwillig naar het Oostfront trok om het Sovjetleger, het communisme en het bolsjewisme te bestrijden. Van Ooteghem was oorlogscorrespondent en raakte driemaal gewond.

Hij heeft de oorlog overleefd, maar andere jongens, zoals Ludo Van Boom, verging het minder goed. De Mechelaar, van wie de ouders een restaurant hadden op de Grote Markt, sneuvelde in maart 1945, toen België al enkele maanden bevrijd was. Van Boom werd

in 1916 in Princenhage bij Breda geboren en heeft het voorbeeldprofiel van de Vlaamse Oostfronter: hij had gestudeerd aan het katholieke Sint-Augustinuscollege in Edingen, was lid van Rex-Vlaanderen en tekende op 6 augustus 1941 als vrijwilliger bij het ss-Freiwilligen Legion Flandern. Hij vocht aan het front bij Leningrad, raakte herhaaldelijk gewond en ontving verschillende Duitse militaire onderscheidingen. Hij was ook lid van de Rebellenclub.

Ludo Van Boom was niet de enige die in de strijd het leven heeft gelaten. Cijfers en Oostfronters zijn een moeilijk huwelijk, wegens het gebrek aan bronnen. Maar zeker is dat de Vlaamse jongens een zware tol hebben betaald. Het aantal vermiste en gesneuvelde Vlamingen wordt op zo'n twee- tot drieduizend geschat. Eén op de vijf jongens is niet naar Vlaanderen teruggekeerd. Dat geeft ons meteen een beeld van het aantal Oostfronters dat zich had aangemeld: ruim tienduizend vochten in het Vlaamse korps, het ss-Freiwilligen Legion Flandern en later in de ss-Sturmbrigade Langemarck en de Langemarck Division. De benaming 'Langemarck' verwijst naar de West-Vlaamse gemeente Langemark, waar in het begin van de Eerste Wereldoorlog veel Duitse jonge soldaten, veelal studenten, zijn gesneuveld en waar zich tot op vandaag een Duitse begraafplaats bevindt. In Duitsland was Langemark een symbool van Duitse

jongeren die zich hadden opgeofferd – er bestaan vandaag nog straten met de naam Langemarck – en dat beeld paste in de militaire wervingspolitiek van het nationaalsocialisme. In totaal zouden zo'n twintigduizend Vlamingen tijdens de oorlog in allerlei functies bij de Waffen-ss dienen, hoewel een aanzienlijk deel van hen laatkomers waren die in de slotmaanden van de oorlog aansloten. De tienduizend Vlamingen in het Vlaamse korps, het ss-Freiwilligen Legion Flandern, de ss-Sturmbrigade Langemarck en de Langemarck Division vormden de harde kern van de Vlaamse vrijwilligersbeweging, die als 'de Oostfronters' de geschiedenis zouden ingaan.

Het verhaal van de Vlaamse Oostfronters is één groot drama, doorspekt met naïef idealisme, ontgoocheling en oorlogsmiserie, en eindigde met de uiteindelijke veroordeling door de Belgische staat. Na de inval van de Duitse bezetter op 10 mei 1940 werkte een deel van de bevolking in België mee met de nieuwe machthebbers. Dat gebeurde op vele vlakken, zowel politiek als militair. Organisaties die zich bekenden tot de Nieuwe Orde, de staatsinrichting die de nazi's voor ogen hadden, boden hun diensten aan de Duitse bezetter aan. Voor Vlaanderen ging het in de eerste plaats om het VNV, het Vlaams Nationaal Verbond, de Vlaams-nationalistische eenheidspartij die een verzamelplek was geworden van andere partijen, zoals het Verdinaso en de Vlaamse vleugel van Rex, de partij van de Waalse collaborateur Léon Degrelle. Het VNV had concurrentie van de Algemeene ss-Vlaanderen en de DeVlag (Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft), die door de Duitse ss werden gesteund, tegen het VNV in. De Duitse bezetter, en vooral de ss, maakte van de verdeeldheid van de collaboratiegroepen in Vlaanderen handig gebruik om ze tegen elkaar uit te spelen, en zo van de ene of de andere meer gedaan te krijgen met een ware opbodpolitiek.

Dat was onder meer het geval bij de werving van vrijwilligers voor het Oostfront. Die kwam al eind mei 1940 op gang. In de zomermaanden verschenen er in Vlaanderen affiches met een oproep aan de Vlaamse

jongens om zich als vrijwilliger te melden. Die eerste wervingscampagne was geen succes. Toen Adolf Hitler op 22 juni 1941 besliste om te starten met Operatie Barbarossa, de Duitse aanval op de Sovjet-Unie, raakte de werving in een stroomversnelling: de strijd tegen het communisme en het bolsjewisme, die het katholicisme wilden vernietigen, werd een belangrijk argument in de propaganda. Heel wat in Vlaamse katholieke colleges opgevoede Oostfronters kregen er meteen een sterke beweegreden bij om de wapens op te nemen tegen het leger van Stalin.

Een groep van 405 Vlaamse vrijwilligers vertrok op 6 augustus 1941 met de trein vanuit Brussel-Noord naar hun opleidingskamp in het centrum van Polen. Drie weken later volgden 150 vrijwilligers vanuit Antwerpen. Er zouden in de loop van 1942 en 1943 nog twaalf groepen volgen.

Aan het einde van de rit heeft de Duitse bezetter de Oostfronters op alle vlakken bedrogen. Het VNV dacht dat medewerking met de bezetter tot een onafhankelijk Vlaanderen zou leiden, maar de Waffen-ss had maar één doel: de Vlamingen in het Germaanse Rijk opnemen. Daarbovenop kwam de voortdurende strijd tussen de concurrenten van het VNV, de Algemeene ss-Vlaanderen en de DeVlag, die wel genoegdoening vonden in de inlijving in het Groot-Duitse Rijk van Adolf Hitler. Maar bovenal kregen de Vlaamse jongens nog vóór hun opleiding begon een koude douche. Men had hun veel beloofd: een opleiding in het Nederlands door Vlaamse officieren, een Vlaamse aalmoezenier, een Vlaamse dokter... Daar kwam niets van in huis. Ze werden door de Duitse instructeurs vernederd en gekleineerd, en dat leidde tot veel ongenoegen. Klachtenbrieven van de Vlaamse leiders aan de Duitsers hielpen niet veel en lokten zelfs openlijk verzet uit bij enkele Oostfronters. De ontevreden verenigden zich in de zogenaamde Rebellenclub, wat voor enkelen eindigde in een ss-strafcompagnie. De laatste druppel van ongenoegen was de ontbinding van het Vlaams Legioen op 7 mei 1943 door ss-Reichsführer Heinrich Himmler, en de opname in de Duitse Waffen-ss-troepen tegen het einde van de oorlog.

De dreiging van het vnv niet langer Vlaamse jongens te werven haalde niets uit.

Er is veel romantische literatuur over de Oostfront-Vlamingen verschenen. In de recente geschiedschrijving wordt de schuldvraag evenwel niet langer uit de weg gegaan. De oorlog aan het Oostfront was vooral een vuile oorlog, met misdaden tegen de mensheid langs beide kanten. De Vlaamse soldaten hebben actief deelgenomen aan de vernietigingsoorlog van Hitler-Duitsland in Oost- en Centraal-Europa.

Na de bevrijding van België, begin september 1944, vluchtten duizenden collaborateurs naar Duitsland en werden zij geronseld voor de Waffen-ss. Er werd zelfs een jeugddienstplicht afgekondigd voor jongens van zestien en zeventien jaar. Een deel van hen is als reserve ingezet tijdens het Ardennenoffensief in december 1944.

Na de oorlog werden de meeste Oostfronters naar België gerepatriëerd. Ze werden als collaborateurs vervolgd en door de Belgische militaire rechtbanken veroordeeld. Ze hadden immers de wapens tegen België en zijn bondgenoten opgenomen volgens het naoorlogse standpunt. Daarop stond de doodstraf, die bij enkele Oostfronters ook werd uitgevoerd. De anderen kregen straffen die varieerden van levenslang tot vijftien jaar, maar de meesten kwamen al na vijf jaar weer vrij. Veel Oostfronters werden in de Sovjet-Unie krijgsgevangen gemaakt. Pas jaren later zouden ze naar Vlaanderen terugkeren.

Na de oorlog organiseerden de overgebleven Oostfronters geregeld bijeenkomsten en richtten ze verenigingen op, waarin het nationaalsocialistische ideeëngoed jaren bleef voortleven. Zo kwam de Rebellenclub nog geregeld samen en vonden de legionairs elkaar in het Sint-Maartensfonds. De verhalen die de Oostfronters elkaar vertelden, verschenen in hun tijdschrift *Berkenkruis*, genoemd naar het kruis in de vorm van een omgekeerde driehoek in berkenhout, dat op de graven van de gevallen Vlaamse Oostfronters werd geplaatst. Met hun getuigenissen probeerde het fonds in Vlaamsgezinde kringen begrip los te weken voor wat de

Oostfronters hadden gedaan: ze streden voor hun katholieke en Vlaams-nationalistische overtuiging tegen het communisme, vonden ze.

Op de volgende bladzijden vindt u nooit eerder gepubliceerd beeldmateriaal over de strijd aan het Oostfront. Beelden zeggen immers veel meer dan woorden. Veel foto's zijn kiekjes van een vriendenclub die het gevaar trotseerde. Andere foto's tonen de grauwe oorlogsellende, tot het vangen van de luizen op de mannelijke edele delen toe. Bij het bekijken van de lachende jongensgezichten rijst steeds de vraag: hoe is het met hen zover kunnen komen? Wat bezielde hen om have en goed in Vlaanderen achter te laten en zich in de oorlogsmiserie te storten?

Vaak komen de foto's uit de persoonlijke archieven van voormalige Oostfronters en hun familie en zijn de onderschriften geïnspireerd door hun verhalen. In de loop van de voorbije jaren hebben we talrijke gesprekken gevoerd met de laatste overlevende Oostfronters. We citeren ook geregeld uit die gesprekken. Soms met naam en toenaam, soms anoniem als onze gesprekspartners daarom vroegen. We danken iedereen die ons wilde ontvangen en te woord staan, of foto's beschikbaar stelde voor dit boek.

Meer dan vijfenzeventig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog worden de meeste beelden hier voor het eerst aan de openbaarheid prijsgegeven. Sommige soldaten namen een paar foto's, andere probeerden systematisch verslag uit te brengen over wat ze meemaakten aan het Oostfront en tijdens hun korte vakanties thuis, zoals Ludo Van Boom, lid van de Rebellenclub.

De thematisch geordende foto's brengen een niet eerder getoond aspect van de Vlaamse collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog in beeld. Van de naïviteit en de opwinding bij de rekrutering en het vertrek, de teruggevonden warmte tijdens een kort bezoek aan familie en vrienden, en de ontluistering en ontbering in de koude en de sneeuw aan het Russische front.

Rudi Massart & Jonathan Trigg
Vlaamse jongens, Duits front

© 2021 Davidsfonds / Standaard Uitgeverij nv,
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
en Rudi Massart & Jonathan Trigg
Gemaakt onder licentie van Davidsfonds. 'Davidsfonds' is het geregistreerde
merk van Davidsfonds vzw, Quinten Metsysplein 12, 3000 Leuven.

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland:
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Eerste druk augustus 2021

OMSLAGONTWERP — Leen Depooter – quod. voor de vorm.
OPMAAK BINNENWERK — Thijs Kestens – Armée de Verre Bookdesign
VERTALING — Rob Pijpers/Vitataal
REDACTIE — Vitataal, Feerwerd

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige
vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen
of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de
uitgever.

ISBN 978 90 02 26919 6
D/2021/0034/004
NUR 686